

Interpersonalna komunikacija u predškolskoj dobi

Jurakić, Ivanka

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:512416>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

IVANKA JURAKIĆ
ZAVRŠNI RAD

INTERPERSONALNA KOMUNIKACIJA U
PREDŠKOLSKOJ DOBI

Petrinja, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

PREDMET: Uvod u komunikologiju

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ivanka Jurakić

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Interpersonalna komunikacija u
predškolskoj dobi**

MENTOR: prof. dr. sc., Mario Dumančić

SUMENTOR: Ana Valjak Čunko

Petrinja, rujan 2018.

ZAHVALA

Ovim putem htjela bih se zahvaliti svojoj obitelji i prijateljima što su bili uz mene tijekom cijelog mog obrazovanja jer bez njih sve bi bilo puno teže. Također, htjela bih se zahvaliti svim profesorima Učiteljskog fakulteta Petrinja, Sveučilišta u Zagrebu na pruženom znanju i podršci tijekom mog obrazovanja. Nadam se da ću uspješno prenijeti svoje stečeno znanje u daljnjem radu. Na kraju, htjela bih se još zahvaliti i dječjem vrtiću „Zrno“ na pruženoj prilici za odrađivanje stručno – pedagoške prakse tijekom ove tri godine mog školovanja.

Sadržaj

Uvod.....	8
1. PREDŠKOLSKO RAZDOBLJE	10
1.1. Jaslička dob.....	10
1.2. Starija jaslička dob.....	10
1.3. Srednja dob	11
1.4. Starija dob	11
1.5. Predškolska dob	11
2. JEZIČNO – GOVORNI RAZVOJ DJETETA.....	12
2.1. Razvojne faze u komunikaciji.....	12
2.1.1. <i>Predjezična faza</i>	13
2.1.2. <i>Jezična faza</i>	13
3. KOMUNIKACIJA.....	14
3.1. Vrste komunikacije	14
3.1.1. <i>Jednosmjerna i dvosmjerna komunikacija</i>	14
3.1.2. <i>Verbalna i neverbalna komunikacija</i>	15
3.1.3. <i>Silazna, uzlazna, horizontalna i dijagonalna komunikacija</i>	15
3.1.4. <i>Formalna i neformalna komunikacija</i>	16
3.2. Oblici komunikacije prema osjetilima	17
3.3. Oblici komunikacije prema ulozi jezika	18
3.3.1. <i>Verbalna komunikacija</i>	19
3.3.2. <i>Neverbalna komunikacija</i>	20
3.3.3. <i>Šutnja</i>	21
4. INTERPERSONALNA KOMUNIKACIJA.....	22
4.1. Interpersonalna komunikacija kao razvojni proces.....	23
4.2. Interpersonalna komunikacija kao aktivnost.....	23
4.3. Utjecaj različitih vrsta konteksta na interpersonalnu komunikaciju	24
4.3.1. <i>Utjecaj grupe</i>	24
4.3.2. <i>Utjecaj organizacije</i>	25
4.3.3. <i>Utjecaj kulture</i>	26
4.4. Hartley-ev model	27
5. KOMUNIKACIJSKA KOMPETENCIJA ODGOJITELJA.....	28
6. RAZVOJ DJETETOVE KOMUNIKACIJE.....	29
6.1. Kako djeca uče komunicirati?.....	29
6.1.1. <i>Oponašanje</i>	29
6.1.2. <i>Proširivanje i ispravljanje</i>	30
6.1.3. <i>Kategorizacija</i>	30

6.2.	Utjecaj obitelji na razvoj komuniciranja.....	30
6.3.	Utjecaj spolnih razlika na razvoj komuniciranja.....	31
6.4.	Utjecaj emocija na razvoj komuniciranja.....	32
6.5.	Utjecaj igre na razvoj komuniciranja	32
7.	ČETIRI RAZDOBLJA KOMUNIKACIJSKOG RAZVITKA.....	34
7.1.	Senzorimotorno razdoblje	34
7.2.	Predoperacijsko razdoblje	34
7.3.	Razdoblje konkretnih operacija	35
7.4.	Razdoblje formalnih operacija.....	35
	ZAKLJUČAK.....	36
	LITERATURA	38
	IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA	39
	IZJAVA	40

Sažetak

U ovom radu osvrnut ćemo se na interpersonalnu komunikaciju u predškolskoj dobi. Na samom početku opisati ćemo samo predškolsko razdoblje, te što ono kao takvo obuhvaća. U daljnjem radu osvrnut ćemo se na sam pojam komunikacije i na njezine značajke, kako bi nam bilo lakše shvatiti samu interpersonalnu komunikaciju koja je jako važna u predškolskoj ustanovi, jer dobra komunikacija među djecom, ali i samim suradnicima potiče i stvara povoljno okruženje za rad i pomaže u daljnjem napretku, kako djece tako i njezinih suradnika.

Isto tako objasniti ćemo i utjecaj različitih vrsta konteksta na interpersonalnu komunikaciju. Također, u jednom dijelu bazirat ćemo se na razvoj djetetove komunikacije, načina na koje dijete razvija svoju komunikaciju i na utjecaje koji djeluju na razvoj komunikacije. Na kraju, ukratko ćemo objasniti četiri razdoblja komunikacijskog razvitka, koju je prema Piaget, Reardon objasnila u svojoj knjizi *Interpersonalna komunikacija*.

Ključne riječi: *interpersonalna komunikacija; komunikacija; predškolska dob*

Summary

In this paper we will discuss interpersonal communication in pre-school age. At the beginning we will focus on describing the pre-school period, and what it encompasses as such. Further on, we will look at the concept of communication and its features so that it is easier to understand the interpersonal communication itself, which is very important in the preschool institution because good communication between children and employees is encouraged because it creates a favorable work environment and it helps in further progress, for both children and their co-workers.

We will also explain the impact of different types of context on interpersonal communication. In one part, we will also build on the development of child communication, the ways in which the child develops their communication and the influences that impact the development of communication. Finally, we will briefly explain the four periods of communication development, which according to Piaget, Reardon explained in her book *Interpersonal Communication*.

Key words: *interpersonal communication; communication; pre-school age*

Uvod

Interpersonalna komunikacija je komunikacija između dvije osobe pa postoje dva pošiljatelja i dva primatelja poruke (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 25). „Osobe se izmjenjuju u tim ulogama, što znači da nitko nije u poziciji onoga koji samo reagira, nego obje osobe potiču i održavaju komunikacijsku aktivnost“ (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 25). Na temelju ovoga može se reći da ljudi svakodnevno vrše interpersonalnu komunikaciju. Predškolsko razdoblje je jako važno za razvoj svakog djeteta te dijete u tom razdoblju uči govoriti, hodati i slično. U dječjem vrtiću predškolsko razdoblje može se podijeliti u nekoliko skupina, odnosno djeca se svrstavaju u skupine prema dobi. Tako se djeca mogu upuštati u igre i interakcije s drugom djecom njihove dobi.

Prije početka same komunikacije razvoj jezično - govornih obilježja od iznimne su važnosti. „Jezik je možda najvažnije pojedinačno obilježje ljudske vrste. I doista, nijedna druga životinjska vrsta ne posjeduje komunikacijski sustav takve složenosti, prilagodljivosti i izražajnog raspona kao ljudski jezik“ (Comrie, Matthews i Polinsky, 2003; prema Šego, 2009, str. 121).

U predškolskoj ustanovi jako je važna sama komunikacija. „Komunikacija (communicare lat. učiniti općim) je, najjednostavnije rečeno, razmjena informacija, ideja i osjećaja verbalnim i neverbalnim sredstvima, prilagođena društvenoj prirodi situacije, tj. situacijskom kontekstu“ (Fox, 2001, str. 13). Miljković i Rijavec (2002, str. 14) navode kako komunikacija uvijek treba biti dvosmjerna jer ona obuhvaća interakciju između onoga tko šalje i onoga tko prima poruku.

Za samu komunikaciju u vrtiću jako su važne komunikacijske kompetencije odgojitelja. „Odgojitelj je osoba koja posjeduje profesionalna znanja i vještine, osoba pozitivne osobnosti koja potiče i njeguje opisane kvalitete vrtića“ (Mlinarević, 2000). To je osoba koja je zadužena da zadovolji djetetove potrebe te pomaže djetetu da se razvije u samostalnu i slobodnu osobu.

U knjizi *Interpersonalna komunikacija* opisuju se načini na koji djeca uče komunicirati, a ti načini su oponašanje, proširivanje i ispravljanje te kategorizacija

(Reardon, 1998, str. 56). Reardon (1998) je osvrćući se na Piageta koji je opisao četiri razdoblja komunikacijskog razvitka napisala kako je on zaključio da se samo iz dječjeg govora ne može odrediti što dijete doista zna.

1. PREDŠKOLSKO RAZDOBLJE

Predškolsko razdoblje ima nekoliko karakteristika, a neke od njih su da dijete u tom razdoblju uči hodati (kretati se), govoriti i to je razdoblje koje podrazumijeva djecu od tri do šest godina starosti (Hrbenić, 2015). U vrtiću predškolsko razdoblje možemo podijeliti u nekoliko skupina s obzirom na dob djece.

1.1. Jaslička dob

Pod jasličkom dobi podrazumijevamo djecu od jedne do tri godine. U ovoj skupini djeca su najosjetljivija jer su u ranom razdoblju svoga života neko vrijeme odvojeni od svojih roditelja. Može se reći da je ovo razdoblje najvažnije za učenje i razvoj djeteta i stoga je jako važno osigurati djeci poticajnu okolinu u kojoj će oni upoznavati svijet koji ga okružuje. Djeci ove dobi treba osigurati doticaj s raznim materijalima, različitim osjetima, zvukovima kako bi se ona pravilno razvijala i učila. Također, u ovom razdoblju može se utjecati na djetetov cjelokupni razvoj putem određenih igara - sakrivanjem određene igračke koju trebati pronaći, igrama oponašanja, igrama vodom i slično (Pribela - Hodap, 2014).

1.2. Starija jaslička dob

U ovoj skupini borave djeca od dvije do tri godine starosti. Djecu starije jasličke dobi potičemo i učimo na neke osnovne životne aktivnosti koje će im trebati u daljnjem životu. Neke od njih su samostalno oblačenje, pranje ruku, obuvanje obuće i slično. Također, za djecu starije jasličke dobi korisno je da sudjeluju u raznim sportskim aktivnostima koja su u skladu s njihovim godinama jer se na taj način potiče motorički razvoj svakog djeteta.

1.3. Srednja dob

Srednja dob obuhvaća djecu od tri do četiri godine. Mogućnosti djeteta u ovoj dobi su da dijete može izgovoriti rečenicu od oko 4 riječi, također dijete može zapamtiti jednu kraću dječju pjesmicu. Dijete u ovoj dobi postavlja puno pitanja kao što su „Tko?“, „Što?“, „Zašto?“ i slično. Odrađujući praksu uvidjela sam da djeca ove dobi također dijele svoje igračke te pitaju odgojitelja za dozvolu kada žele upotrijebiti nečiji predmet.

1.4. Starija dob

Ova skupina podrazumijeva djecu od četiri do pet ili šest godina. Ova skupina djece već dobro obavlja različite tjelesne i likovne aktivnosti, a neke od njih su da dobro hvataju loptu, hodaju na prstima i peti, pravilno precrtavaju geometrijske likove, pravilno režu škarama i slično. Također, sam govor im je dobro razvijen, a to se može vidjeti na način da djeca samostalno mogu prepričati određenu priču pomoću slika te mogu slagati rimu (mama/sama).

1.5. Predškolska dob

Ovo je zadnja skupina prije polaska djece u školu. U njoj borave djeca od pet do šest ili sedam godina. Ova djeca već većinu svojih zadataka obavljaju samostalno bez ičije pomoći. Samostalno pišu svoja imena, ljuljaju se, bacaju loptu i slično. Sposobna su naučiti kraći tekst napamet i nekoliko pjesama. To se najbolje može vidjeti na njihovim završnim predstavama. Komuniciraju bez problema s obitelji, prijateljima, a gramatika im se ne razlikuje puno od gramatike odrasle osobe.

2. JEZIČNO – GOVORNI RAZVOJ DJETETA

„Jezik je možda najvažnije pojedinačno obilježje ljudske vrste. I doista, nijedna druga životinjska vrsta ne posjeduje komunikacijski sustav takve složenosti, prilagodljivosti i izražajnog raspona kao ljudski jezik“ (Comrie, Matthews i Polinsky, 2003; prema Šego, 2009, str. 121). Najčešći način sporazumijevanja među ljudima je jezično sporazumijevanje (Pavličević - Franić, 2005; prema Šego, 2009, str. 121). Neki autori navode kako „jezik ima nekoliko komunikacijskih sustava“, a to su: „fonološki, morfološki, sintaktički, semantički i pragmatički sustav“ te da pridržavajući ih se, ljudi međusobno razumiju jedni druge (Šego, 2009, str. 122).

Ivo Škarić (1991; prema Šego, 2009, str. 122) definira govor kao „optimalnu zvučnu čovječju komunikaciju oblikovanu ritmom rečenica, riječi i slogova“. „Organi za disanje i uzimanje hrane mogu bez znatnog ometanja tih primarnih funkcija proizvoditi vrlo brze i istančane zvučne signale (Škarić, 1991; prema Šego, 2009, str. 122). Također, postoji još nekoliko definicija govora. Stančić i Ljubešić (1994; prema Šego, 2009, str. 122) govor definiraju kao „sredstvo općenja među ljudima, kojim oni izražavaju svoje misli, emocije i htijenja“. Ljudi izražavanje ne iskazuju samo riječima i rečenicama, nego i svojim tonom govora. Možemo primijetiti da ljudi, koliko god lijepo izgovore neku riječ i koliko god je ta riječ pristojna i pozitivna, ton te riječi potpuno mijenja doživljaj cijele rečenice. Kod djece je poznato da se jezik razvija „zahvaljujući genima, sposobnostima mišljenja, želji za komunikacijom i poticajima okoline“ (Šego, 2009, str. 123). Najintenzivnije razdoblje razvoja djetetovog govora je do treće godine starosti. Na razvoj komunikacije kod djeteta uvelike utječe interakcija s odraslima i vršnjacima te je jako bitno da dijete boravi u zdravoj emocionalnoj i motivirajućoj okolini.

2.1. Razvojne faze u komunikaciji

Prema Pavličević - Franić (2005; prema Šego, 2009, str. 124) razvojne faze u komunikaciji dijelimo na dvije skupine, a to su „predjezična (predlingvistička ili predverbalna) faza i jezična (lingvistička ili verbalna) faza“.

2.1.1. Predjezična faza

Ova faza traje od „rođenja do (otprilike) prve godine života i (...) započinje prvim krikom novorođenčeta“ (Pavličević - Franić, 2005; prema Šego, 2009, str. 125). Ona podrazumijeva „spontano glasanje, a potom i artikuliranje glasova primjereno jezičnom sustavu materinskog jezika“ (Pavličević - Franić, 2005; prema Šego, 2009, str. 125). Također, dijete u ovom razdoblju glasa se refleksno, a takvo glasanje uglavnom se sastoji od plača, potom se pojavljuje gukanje ili smijeh, zatim se kod djece razvija vokalni sustav, vokalne igre i slično (Šego, 2009). Kasnije se pojavljuje i faza brbljanja gdje dijete kombinira suglasnike i samoglasnike i ponavlja ih više puta u komunikaciji s odraslom osobom (Šego, 2009). Dijete u svom govoru najprije nauči izgovarati samoglasnike (A,E,I,O,U), a potom suglasnike (Šego, 2009). Na kraju, kada je dijete usvojilo potrebne glasove, spaja ih i ponavlja pa dobivamo ritmičke izričaje, kao na primjer TA - TA, MA - MA i slično (Šego, 2009). Većina djece na kraju ove govorne faze „počinju usvajati prve jezične elemente - intonacija i ritam materinskog jezika, s čime se poklapa i javljanje prvih pravih riječi“ (Pavličević - Franić, 2005; prema Šego, 2009, str. 125).

2.1.2. Jezična faza

Ova faza započinje od prve godine djetetovog života do treće godine te tada dijete počinje proizvoditi glasove koje čuje u okolini. Dijete spajanjem fonema proizvodi riječi. Najprije su to jednosložne riječi, a potom dvosložne. U ovom razdoblju javlja se i tepanje djeci (tzv. baby talk) te djeca u ovom razdoblju brzo šire svoj aktivni i pasivni rječnik (Šego, 2009). U svom rječniku djeca najprije usvajaju „imenice i glagole, zatim pridjeve, nešto poslije zamjenice, brojeve i neke priloge“ (Šego, 2009). Šego (2009) navodi da dijete u jezičnoj fazi raspolaže s oko 1 000 riječi. U ovom razdoblju često se javljaju tzv. telegrafske rečenice, gdje djeca izostavljaju dijelove rečničnog ustroja koji nisu nužni za temeljnu komunikaciju (prijedlozi, veznici, prilozi) (Šego, 2009).

3. KOMUNIKACIJA

Renata Fox (2001, str. 13) u svojoj knjizi navodi da „nema segmenta društvenog života, profesije i djelatnosti u kojoj komunikacija nije važna te da vještinom komunikacije pojedinac utječe na sugovornike“. Također, navodi da „ima ključnu ulogu u stvaranju povoljnih ili nepovoljnih dojmova o pojedincu i organizaciji“ (Fox, 2001, str. 13).

„Komunikacija (communicare lat. učiniti općim) je, najjednostavnije rečeno, razmjena informacija, ideja i osjećaja verbalnim i neverbalnim sredstvima, prilagođena društvenoj prirodi situacije, tj. situacijskom kontekstu“ (Fox, 2001, str. 13). Fox (2001, str. 13) smatra da je „komunikacija osnova i uvjet uspjeha svih međuljudskih privatnih i poslovnih odnosa“. Iz ovoga se može zaključiti da je komunikacija jako bitna. Na primjer, ako roditelji i djeca nemaju dobru komunikaciju, djeca će često biti nezadovoljna i tužna, a neke situacije mogu dovesti do plača djeteta. Također, komunikacija samih roditelja, odnosno supružnika mora biti dobra i zdrava, jer loša komunikacija može dovesti do raspada braka, što može negativno utjecati na dijete.

3.1. Vrste komunikacije

3.1.1. Jednosmjerna i dvosmjerna komunikacija

Dubravka Miljković i Majda Rijavec (2002, str. 14) navode da „iako komunikacija, po definiciji, uvijek treba biti dvosmjerna, jer uvijek dolazi do interakcije između onoga tko poruku šalje i onoga tko ju prima (...) ponekad se ovakva neizravna interakcija proglašava jednosmjernom komunikacijom“.

Pod izravnom interakcijom na primjer podrazumijevamo ljubavne izjave, dok pod neizravnom interakcijom podrazumijevamo ljubavni roman (Miljković i Rijavec, 2002, str. 14).

U vrtiću se jednosmjerna komunikaciju može prikazati na način da odgojitelji napišu određene upute kojih se djeca trebaju pridržavati, na primjer kako prati ruke, kako se ponašati za vrijeme ručka, ali nemaju odmah povratnu informaciju. Stalnim promatranjem djece mogu uvidjeti da li su djeca usvojila te odredbe i da li je do njih došla informacija. Također, jednosmjerna komunikacija u vrtićima je vidljiva i na oglasnim pločama, gdje stručni suradnici, odgojitelji, pedagozi, ravnatelji, žele prenijeti određene poruke roditeljima o programima u vrtiću, roditeljskim sastancima, stanjima u određenim skupinama i slično.

3.1.2. Verbalna i neverbalna komunikacija

„Neka istraživanja pokazuju da se tek nekih 7% poruke prenese samim riječima, 38% značenja proizlazi iz različitih kvaliteta glasa, a ostatak od ukupno 55% značenja poruke leži u pratećim pokretima, izrazu lica i očiju, stavu tijela i sl.“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 14). Znamo da mala djeca komuniciraju na različit način od odraslih jer još ne znaju dobro govoriti i nemaju dobro razvijene govorne sposobnosti. Pod verbalnu komunikaciju svi, djeca i odrasli, koriste žive riječi i na taj način prenose određene informacije. Pod neverbalnu komunikaciju koriste se pokreti tijela gdje djeca i odrasli određene informacije prenose kroz geste, mimike, pokrete ruku i slično. Stoga možemo reći da se „verbalnim kanalom prenose sirove informacije, dok se neverbalnim prenose stavovi i emocionalni odnos prema tim informacijama“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 14 - 15).

3.1.3. Silazna, uzlazna, horizontalna i dijagonalna komunikacija

Prema Miljković i Rijavec (2002, str. 15) silazna komunikacija potječe od pojedinca na višim razinama hijerarhije ka pojedincima na nižim razinama. Također, smatraju da je „glavni cilj ove komunikacije vođenje i upravljanje pojedincima na nižim hijerarhijskim razinama“ (Miljković i Rijavec, 2002, str 15). Silazna komunikacija u vrtiću je komunikacija između stručnih suradnika i same djece, to jest način na koji se stručni suradnici odnose prema djeci i kako komuniciraju.

Odgojitelji i pedagozi iznose određene informacije, zadatke i pravila kojih se djeca trebaju pridržavati.

Pod uzlaznu komunikaciju podrazumijevamo „komunikaciju koja započinje na nižim hijerarhijskim razinama i prenosi se na više“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 17). Njezin glavni cilj je “informirati pojedince na višim razinama o onome što se događa na nižim“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 17). Djeca imaju stalnu potrebu informirati odrasle što im se dogodilo i što rade. U vrtiću se vidi da djeca poslije svakog svog zadatka ili igre informiraju odgojitelja o onom što su napravili i na taj način traže povratnu informaciju od odrasle osobe. Također, treba naglasiti da „loša uzlazna komunikacija može biti vrlo opasna za organizaciju“ te da ju treba na vrijeme otkriti (Miljković i Rijavec, 2002, str. 18).

Autori smatraju da se „horizontalna komunikacija odnosi na komunikaciju između pojedinaca ili odjela na istoj hijerarhijskoj razini“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 19). Razni sastanci odgojitelja, ravnatelja, medicinskog osoblja i drugih stručnih suradnika dobar su pokazatelj horizontalne komunikacije. Ovakva komunikacija se najčešće „odvija putem neformalnih sastanaka, telefonskih razgovora, poruka, narudžbi i slično“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 19).

„Dijagonalna (bočna) komunikacija vjerojatno je najmanje korišten kanal, ali ipak važan za sve one situacije kada se kroz druge kanale ne može efikasno komunicirati - u smislu najmanjeg utroška vremena i energije, ali i u situacijama kad treba nadopuniti vertikalne (uzlazne i silazne) kanale“ (Miljković i Rijavec, 2002, str. 20).

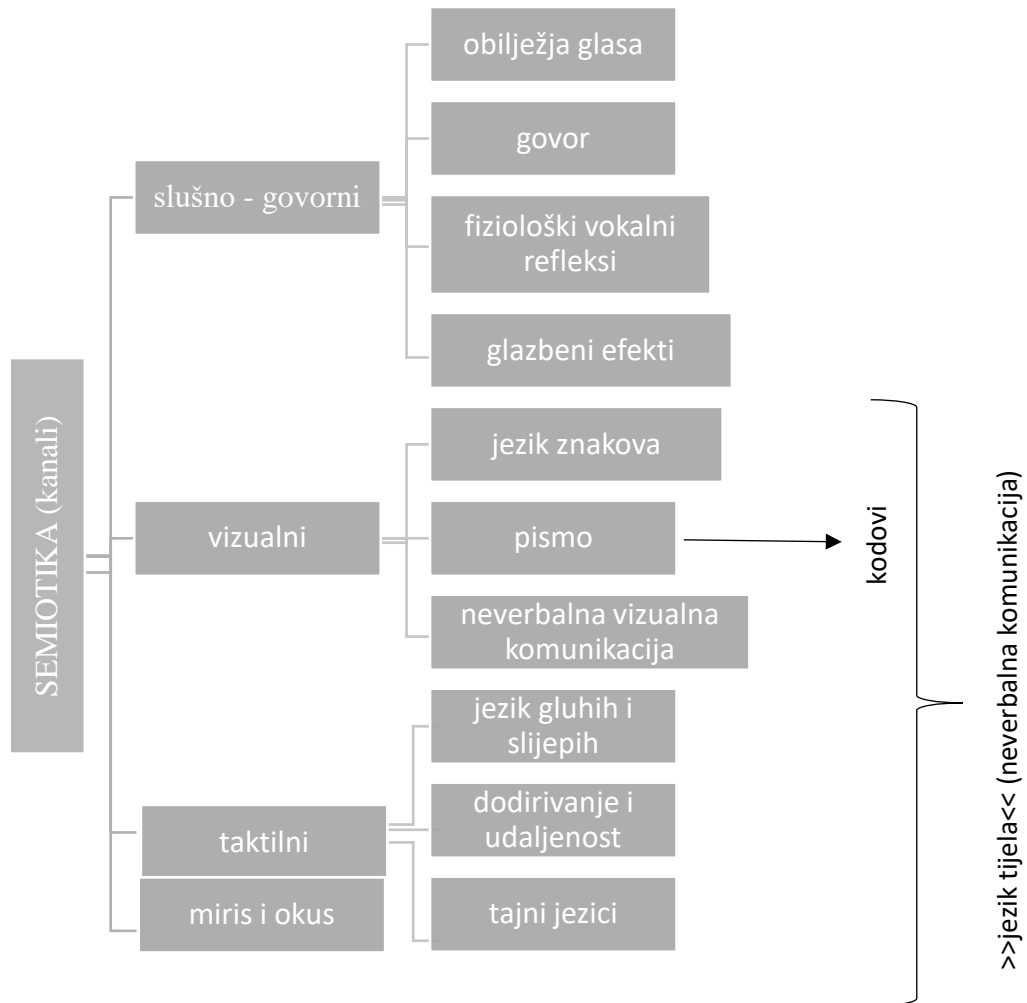
3.1.4. Formalna i neformalna komunikacija

Formalna i neformalna komunikacija bitno se razlikuju. Pod formalnu komunikaciju podrazumijevaju se pisane obavijesti i upute, veliki skupovi zaposlenika, mali skupovi, razgovori, sastanci menedžmenta i predstavnika zaposlenika, sastanci različitih odjela i slično (Miljković i Rijavec, 2002, str. 20). Formalna komunikacija u vrtiću može biti roditeljski sastanak u kojem odgojitelji opisuju dosadašnji rad svoje skupine, moguće izlete, razvojni stupanj svakog djeteta i na taj način daju uvid roditeljima koje su mogućnosti i sposobnosti njihove djece. Dok pod neformalnu komunikaciju podrazumijevamo glasine, neobavezne razgovore

zaposlenika, tajne znakove, tajne pisane materijale i slično (Miljković i Rijavec, 2002, str. 21).

3.2. Oblici komunikacije prema osjetilima

Prema Fox (2001, str. 19) „jezik kao osnovno i najvažnije sredstvo ljudske komunikacije, predstavlja tek jedan element mnogo šireg područja - semiotike, znanosti koja istražuje sve znakovne sustave, dakle ukupnu komunikaciju svih osjetila“ (slika 1).

Slika 1: Jezik u odnosu na ostale aspekte semiotike (Crystal, 1991; prema Fox, 2001, str. 19)

Prvi dio odnosi se na slušno - govornu komunikaciju, koja se u prvom redu odnosi na govor i jezik. Međutim, ovdje postoji i „nejezična manifestacija ovoga tipa komunikacije: kašalj, hrkanje ili zviždanje“ (Fox, 2001, str. 20). „Ovoj grupi pripadaju i osobine glasa (npr. boja, vokalna odstupanja od jezičnog standarda i sl.) koje komuniciraju identitet govornika“ (Fox, 2001, str. 20).

Vizualna komunikacija se „očituje u jezičnom i nejezičnom obliku, a jezični oblici vizualne komunikacije su npr., jezici gluhonijemih“ (Fox, 2001, str. 20). Fox (2001, str. 20) navodi da „u ovu grupu spadaju i komunikacijski sustavi kao što su Morseova abeceda i semafor“. Tipični oblici nejezične vizualne komunikacije su izraz lica (npr. smješkanje/mrštenje) i geste (npr. slijeganje ramenima)“ (Fox, 2001, str. 20).

Taktilna komunikacija predstavlja „pouzdan znak prirode društvenih odnosa među ljudima“ (Fox, 2001, str. 20). „Zajednička oznaka za vizualnu i taktilnu komunikaciju je neverbalna komunikacija, popularno nazvana govor tijela“ (Fox, 2001, str. 20).

Fox (2001, str. 20) navodi da „okus i miris imaju u ljudskoj komunikaciji, za razliku od životinjske, sporednu ulogu“. „Okus i miris (uz zvuk i svjetlo) predstavljaju tipične distraktore komunikacije“ (Fox, 2001, str. 21).

3.3. Oblici komunikacije prema ulozi jezika

„S obzirom na ulogu jezika komunikacija se može podijeliti u dvije kategorije: verbalnu i neverbalnu komunikaciju“ (Fox, 2001, str. 21). Fox (2001, str. 21) navodi da se pod „verbalnu komunikaciju obično podrazumijeva govor i pisanje te da je medij verbalne komunikacije jezik“. Neverbalna komunikacija uključuje ton, izraz lica, pogled, položaj i pokrete tijela, geste, fizički izgled i upotrebu prostora (Fox, 2001, str. 21).

3.3.1. Verbalna komunikacija

Pod najznačajnije oblike verbalne komunikacije podrazumijevamo govor i pismo (Fox, 2001, str. 21). Takvi oblici najčešće se prenose usmenim, pisanim i znakovnim kanalom (Fox, 2001, str. 22). „U zajednicama, koje imaju tradiciju usmene komunikacije, pisanje može biti sasvim nevažno“ (Fox, 2001, str. 22). „U postmodernim društvima velik se dio informacije razmjenjuje u pisanom obliku, pa je uvjet ravnopravnog sudjelovanja u procesu komunikacije visoka razina pismenosti“ (Fox, 2001, str. 22). Verbalna komunikacija je jako važna u međusobnoj komunikaciji i omogućuje sudionicima da odmah dobiju povratnu informaciju (slika 2).

Slika 2: Verbalna komunikacija majke s djetetom (https://www.google.com/search?client=firefox-b-ab&biw=1366&bih=654&tbm=isch&sa=1&ei=Db2PW88IwdnAAqP6pagH&q=verbalna+komunikacija+kod+djece&oq=verbalna+komunikacija+kod+djece&gs_l=img.3...376254.376254.0.376886.1.1.0.0.0.334.334.3-1.1.0....0...1c..64.img..0.0.0....0._fy6MiDg1Gc#imgcr=GUZNI2AIj7W62M:)

3.3.2. Neverbalna komunikacija

Pod neverbalnu komunikaciju podrazumijevaju se „ton glasa, izraz lica, geste, dodiri, držanje tijela te oni govore o prirodi odnosa među sudionicima u procesu komunikacije“ (Fox, 2001, str. 22). „Pogled, kimanje glavom, gesta, osmijeh, sve su to elementi uspostavljanja ili potvrđivanja posebnih veza između dvije i/ili više osoba, ali i čimbenik obeshrabrivanja nečlanova grupe u pokušaju komunikacije“ (Fox, 2001, str. 22). Neverbalnom komunikacijom najviše se koriste mala djeca koja još nemaju dobro razvijene govorne sposobnosti (slika 3). Na taj način najlakše izražavaju svoje osjećaje, misli i želje. Kod odrasle osobe možemo primijetiti da neverbalna komunikacija uvelike utječe na značenje cijele rečenice. Koliko god odrasla osoba izgovorila neku riječ ili rečenicu i da je ona pozitivna, neverbalna komunikacija tu riječ ili rečenicu može promijeniti na skroz drugačiji način.

Slika 3: Neverbalna komunikacija kod djeteta ([\)](https://www.google.com/search?client=firefox-b-ab&biw=1366&bih=654&tbm=isch&sa=1&ei=h76PW-jvBMiLgAbJ7JC4DQ&q=neverbalna+kommunikacija+kod+djece&oq=neverbalna+kommunikacija+kod+djece&gs_l=img.3..0i24k1.363426.363686.0.364456.2.2.0.0.0.128.227.1j1.2.0....0...1c..64.img..0.1.127....0.ruwzDDhkK90#imgc=D5W5xf-6QKQITM:)

3.3.3. Šutnja

Fox (2001, str. 23) navodi kako „lingvistika šutnju definira negativno, tj. kao odsutnost govora, i po tradiciji je ignorira“. Riječ šutnja može imati i nekoliko značenja, kao na primjer učitelj učenike šutnjom potiče na odgovor, šutnja može biti znak razmišljanja, umora, također ona je i institucionalizirana u crkvi, biblioteci i slično (Fox, 2001, str. 23). U nekim kulturama šutnja ima različito značenje i njena „pravila određena su etničkom i regionalnom kulturom“ (Fox, 2001, str. 23). Fox (2001, str. 23) za primjer navodi kako su „za razliku od američkih roditelja, indijanski roditelji prilikom ponovnog susreta s djecom (nakon njihovog povratka iz internata) šutjeli 15 minuta i promatrali svoju djecu“. To promatranje pomoglo im je da utvrde da li je došlo do kakvih promjena kod njihove djece (Fox, 2001, str. 23).

4. INTERPERSONALNA KOMUNIKACIJA

Antonija Žižak (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 25) u svojoj knjizi interpersonalnu komunikaciju navodi kao komunikaciju između dvije osobe pa postoje dva pošiljatelja i dva primatelja poruka. „Osobe se izmjenjuju u tim ulogama, što znači da nitko nije u poziciji onoga koji samo reagira, nego obje osobe potiču i održavaju komunikacijsku aktivnost“ (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 25). Djeca međusobno puno razgovaraju i prenose određene informacije i na taj način održavaju interpersonalnu komunikaciju. Žižak se u knjizi osvrće na nekoliko autora i njihovu definiciju interpersonalne komunikacije. Tako navodi da Brajša smatra da se „interpersonalna komunikologija bavi interpersonalnom komunikacijom, odnosno primarnom i izravnom, licem u lice komunikacijom među ljudima“ (Brajša, 1993; prema Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 26), dok se prema Kingu „ljudska komunikacija odvija na pet razina“, a jedna od njih je komunikacija između dvije osobe - interpersonalna komunikacija (King, 1979; prema Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 26).

Također se osvrće i na Berger koji navodi da se definicije interpersonalne komunikacije mogu svrstati „u dvije skupine. Ranije definicije usmjerene na definiranje interpersonalne komunikacije preko broja ljudi koji u situaciji licem u lice komuniciraju, te u pravilu navode da taj proces uključuje dvije osobe. Kasnije definicije usmjeravaju više na psihološku razinu informacija koje sudionici tog procesa imaju jedni o drugima i koriste ih kako bi poruku, odnosno komunikacijski proces i svoj odnos prilagodili drugoj osobi“ (Berger, 1996; prema Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 27).

Interpersonalna komunikacija podrazumijeva sve oblike komunikacije između djece i odraslih. Možemo reći da je to puno više nego izmjena riječi među ljudima. Odgojitelj je osoba koja je odgovorna za slanje, ali i za primanje i djelovanje svojih poruka. On ne može i ne smije razgovarati bez plana, bez određenih namjera i nesvjesno.

Vlasta Vizek Vidović smatra da je interpersonalna komunikacija „usmjerena na zadatak, njezina je glavna svrha koordinacija aktivnosti usmjerenih prema zajedničkom cilju, podržavanje suradnje među članovima grupe. Interpersonalna komunikacija u organizacijama služi i u zadovoljavanju socijalno - emocionalnih potreba, u smislu postizanja osjećaja prihvaćenosti, sigurnosti i smanjenja neizvjesnosti“ (Žižak, Vizek Vidović i Ajduković, 2012, str. 203 - 204).

4.1. Interpersonalna komunikacija kao razvojni proces

Reardon se oslanja na Millerov i Steinbergov način gledanja u kojem oni smatraju da se „interpersonalni susreti mijenjaju u skladu s prirodom odnosa između uključenih strana, te da ljudi u prvom susretu imaju površno znanje jedni o drugima“ (Miller i Steinberg, 1975; prema Reardon, 1998, str. 23). Autori navode da se nakon boljeg upoznavanja interpersonalni susreti ljudi sve „više zasnivaju na prediktivnom znanju, tj. znanju o uvjerenjima i sklonostima druge osobe. Kako se odnos razvija počinju shvaćati razloge zbog kojih druga osoba nešto vjeruje ili zbog kojih djeluje na određeni način“ (Miller i Steinberg, 1975; prema Reardon, 1998, str. 23). Također, „povećanjem interpersonalnog znanja moguća su sve točnija predviđanja partnerovih reakcija. Tada se nakupljeno znanje može upotrijebiti za određivanje načina na koji treba izraziti misli i osjećaje da bi se ostvarili neki komunikacijski ciljevi“ (Reardon, 1998, str. 23).

4.2. Interpersonalna komunikacija kao aktivnost

„Novija gledanja polaze od toga da je komunikacija aktivnost (...), što znači da je komuniciranje poput igre u kojoj potez svakog igrača utječe na poteze drugih igrača“ (Millar i Rogers, 1976, Berlo, 1977, Reardon, 1981, Parks, 1985; prema Reardon, 1998, str. 26). Kao primjer navodi nogomet gdje „ljudi igraju jedni s drugima, a ne jedni drugima. U nogometu potezi ili pokreti svakog igrača mogu biti vođeni nekom zajedničkom odlukom, no jedan ili više igrača protivničke momčadi mogu se ponašati tako da te odluke učine nekorisnim“ (Reardon, 1998, str. 26). „Interpersonalna komunikacija je aktivnost u kojoj svi sudionici oblikuju rezultat. A komunikacija se događa bez obzira na to je li ishod očekivan ili neočekivan“ (Reardon, 1998, str. 26).

4.3. Utjecaj različitih vrsta konteksta na interpersonalnu komunikaciju

4.3.1. Utjecaj grupe

Pojam grupe smatramo „nekom vrstom polja unutar kojeg se odvijaju međusobni odnosi njenih članova“ (Reardon, 1998, str. 164). Postoje znatne razlike u komunikaciji između dvije osobe i komuniciranja u maloj grupi (Reardon, 1998, str. 164). Takvo navođenje vidljivo je i u vrtićkim skupinama gdje djeca komunicirajući u malim grupama donose bolje odluke, ali sama komunikacija je kompliciranija jer sudjeluje više osoba odjednom što dovodi do križanja međusobnih mišljenja. Komunikacija između dvije osobe, pogotovo kod djece, znatno je lakša jer u njoj ne sudjeluje velik broj ljudi i dolazi do lakšeg dogovora. „Dok dijada traži koordinaciju ponašanja između samo dviju osoba, male grupe zahtijevaju koordinaciju ponašanja triju ili više osoba“ (Reardon, 1998, str. 164). Važno je naglasiti kako osim grupnog odlučivanja nastaju i kvalitetne odluke (Reardon, 1998, str. 166). Reardon se u svojoj knjizi *Interpersonalna komunikacija* oslanja na Johna Deweyu koji navodi pet faza u donošenju kvalitetnih odluka, a one su „otkrivanje problema, temeljna analiza naravi problema, otkrivanje mogućih alternativnih rješenja i njihovih posljedica, brižljiva ocjena alternativnih rješenja i usvajanje najbolje alternative i određivanje načina njene primjene“ (Dewey, 1910; prema Reardon, 1998, str. 166 - 167). Također, Reardon navodi kako Fisher smatra da je „vođenje složena pojava interakcije između vođa i sljedbenika (...) te da za vođenje nije bitno pokazati jedno ili dva „dobra“ ponašanja, nego očitovati sposobnost prilagodljiva i raznolikog reagiranja“ (Fisher, 1985; prema Reardon, 1998, str. 169). „Male grupe su vrlo složena društvena pojava“ i osoba koja vodi takvu grupu „mora biti pripravna reagirati na tu složenost“ (...), a rukovođenje zahtjeva sposobnost složenog reagiranja na složene probleme (Fisher, 1985; prema Reardon 1998, str. 169).

4.3.2. Utjecaj organizacije

Sama „organizacija je važan kontekst za proučavanje interpersonalne komunikacije“ (Reardon, 1998, str. 169). „Članovi organizacija komunicirajući prenose informacije koje potiču ili smanjuju proizvodnost, oblikuju međuljudske odnose i utječu na individualni ili grupni razvitak“ (Reardon, 1998, str. 169). Mnogobrojna istraživanja o „organizacijskim pričama pokazuju da je to važan oblik interakcije među radnicima“ (Reardon, 1998, str. 171). U ovom dijelu autor se osvrće na Martina koji objašnjava da su „eksplicitni ili formalni oblici komunikacije često beskorisni za prenošenje organizacijske kulture (...) te da su jedno od rješenja tog problema same priče, koje su implicitni ili neformalni oblik komuniciranja“ (Martin, 1981; prema Reardon, 1998, str. 171). Uz organizacijsku kulturu javlja se i organizacijska mreža, koju je Reardon oslanjajući se na Rogers i Kincaid, opisao kako je uvelike „pomogla ženama Oryu Lija u Koreji promijeniti život vlastitog sela“ jer su pomoću tih komunikacijskih kanala „uvele planiranje obitelji, ukinule seosku gostionicu u kojoj su muževi trošili veći dio svoje zarade“ (Rogers i Kincaid, 1981; prema Reardon, 1998, str. 172).

„Održavanje otvorenih komunikacijskih kanala može biti korisno ne samo za proizvodnost nego i za otvaranje mogućnosti da radnici doznaju što misle ostali članovi organizacije. Time će oni, na primjer, doznati za razlike koje postoje između muškarca i žena u pogledu pristupa istom poslu“ (Reardon, 1998, str. 173).

Tako se Reardon oslanja na autora Albrechta koji istražuje i objašnjava da su „žene u muškim organizacijama pretežno isključene iz neformalnih interakcija“ (Albrecht, 1983; prema Reardon, 1998, str. 173). Prema tim istraživanjima nude nekoliko objašnjenja. Oslanjajući se na Fairhurst, Reardon navodi da je jedno od tih objašnjenja „mentor koji pomaže u uključivanju u organizaciju“ (Fairhurst, 1985; prema Reardon, 1998, str. 173). Vodeći se prema Boster, Collofello i Wigand upozorava da mentori „ubrzavaju socijalizaciju u radnu ulogu, potiču društvenu interakciju, te da daju mogućnost za kvalitetnu interpersonalnu interakciju“ (Boster, Collofello i Wigand, 1984; prema Reardon, 1998, str. 173).

4.3.3. Utjecaj kulture

„Još jedan važan kontekst istraživanja interpersonalne komunikacija jest kontekst komuniciranja među pripadnicima različitih kultura ili, kraće, komuniciranja među kulturama“ (Reardon, 1998, str. 174). Sama činjenica je da „svaka kultura ima vlastita pravila komuniciranja“ (Reardon, 1998, str. 175) (slika 4).

Reardon se u ovom poglavlju osvrće na Gudykunst i Kim koji navode dva važna „elementa uspješne komunikacije sa strancima iz drugih kultura. Prvi element je tolerancija prema nejasnoći. To uključuje strpljenje i odsutnost nelagode zbog nepoznavanja situacije. Drugi je element empatija (...) koja nije moguća bez nekog znanja o pravilima ponašanja koja vrijede u stranoj kulturi“ (Gudykunst i Kim, 1948; prema Reardon, 1998, str. 175).

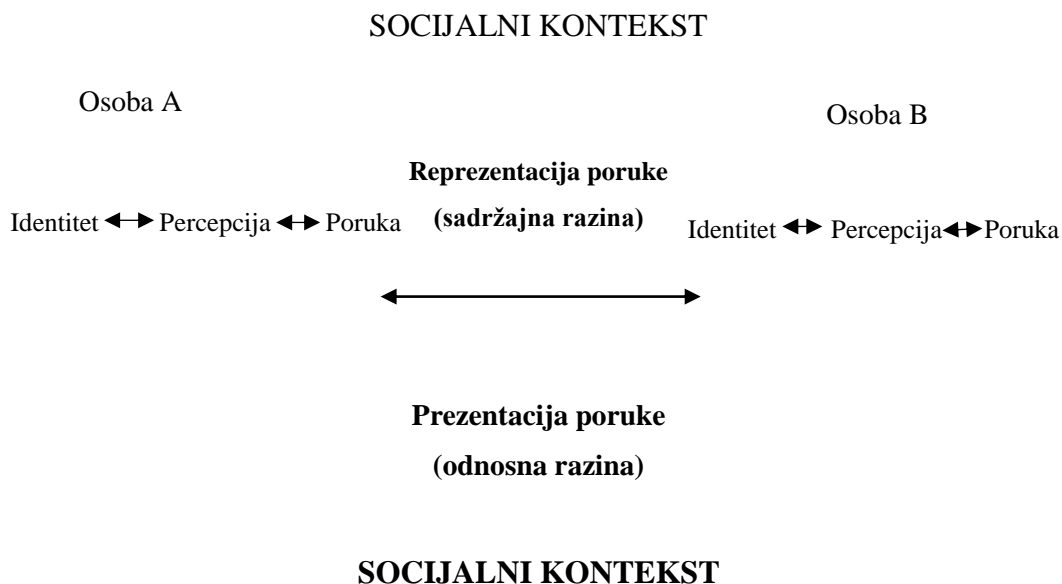
Većina ljudi smatra da je za „uspješnu komunikaciju u stranoj kulturi dovoljno naučiti strani jezik (...), ali stručnjaci za pitanja kulture odbacuju takva mišljenja (...), jer je jezik samo sredstvo izražavanja misli i čuvstava“ (Reardon, 1998, str. 175).

Slika 4: Komunikacija različitih kultura (

4.4. Hartley-ev model

Ovakav model interpersonalne komunikacije naglašava da je „poruka uvijek kodirana i da je ona jako važan dio komunikacijskog procesa dekodiranja poruke“ (Ferić i Žižak, 2004, str. 27). Isto tako Hartley ovim modelom želi upozoriti da je za „proces i ishod komunikacije izuzetno bitno kakve socijalne identitete imaju osobe u komunikacijskom lancu (uloga, položaj – pozicija moći i sl.)“ (Ferić i Žižak, 2004, str. 27) (slika 5). Podsjeća da svakom informacijom koju želi prenijeti pošiljatelj poruke ujedno „šalje i informaciju o svom odnosu prema tom sadržaju i prema drugoj osobi“ (Ferić i Žižak, 2004, str. 27).

Slika 5: Hartleyev model interpersonalne komunikacije (Ferić i Žižak, 2004, str. 27)

5. KOMUNIKACIJSKA KOMPETENCIJA ODGOJITELJA

„Odgojitelj je osoba koja posjeduje profesionalna znanja i vještine, osoba pozitivne osobnosti koja potiče i njeguje opisane kvalitete vrtića“ (Mlinarević, 2000). Također, odgojitelj je jako važan faktor u zadovoljavanju djetetovih potreba, kreiranju njegove poticajne okoline i slično. Odgojitelj je osoba koja bi trebala ići na razna stručna usavršavanja kako bi mogao spremno odgovarati na djetetove potrebe koja prelaze okvire prosječnog razvoja. Dijete treba razvijati u samostalnu, odgovornu, slobodnu i kompetentnu osobu. Reardon (1999, prema Mlinarević, 2000, str. 98) „govori o ponašanju odgojitelja i njegovoj kompetenciji kroz spontana, uvježbana i planirana ponašanja. Kad su jednom već uvježbana ponašanja, više ne zahtijevaju promišljanje i vođenje, postaju nesvjesna i djeca unaprijed znaju reakciju“.

Suradnja između odgojitelja i roditelja je od iznimne važnosti jer neusklađeni odgojni postupci odgojitelja i roditelja na dijete djeluju obeshrabrujuće i zato je od iznimne važnosti da odgojitelji i roditelji kroz različite komunikacijske oblike jačaju međusobno povjerenje i zajedničku skrb i brigu te poticanje djetetova ranog razvoja (Mlinarević, 2000). Poželjno je pozitivno ozračje u vrtiću, a ono dolazi od razmjerne zadovoljenosti potreba za samostalnošću, samopotvrđivanjem, prijateljstvom i slično.

6. RAZVOJ DJETETOVE KOMUNIKACIJE

6.1. Kako djeca uče komunicirati?

U ovom dijelu osvrnut ćemo se na načine na koje djeca uče komunicirati. Većina se roditelja u svojoj sreći smiješi i grli svoje dijete, ali za dijete to nije ništa drugo nego nagrada za uporabu verbalnog govora te kako djeca rastu njihovi roditelji su sve kritičniji prema neprimjerenim izrekama i nagrađuju samo one ispravne (Reardon, 1998, str. 52 - 53). Djeca imaju urođeno postupno učenje kako komunicirati. Kako je leptiru urođena sposobnost letenja, tako je i djeci urođena sposobnost da nauče komunicirati. Pod razvojem komuniciranja podrazumijevamo proces otkrivanja i proces podučavanja (Reardon, 1998, str. 53). Proces otkrivanja događa se bez prisustva učitelja, gdje je „velik dio učenja slučajan i događa se kao posljedica promatranja“ (Reardon, 1998, str. 53). Proces podučavanja zahtjeva aktivnost neke druge osobe, gdje najmanje „jedna osoba podučava drugu radi usvajanja neke vještine“ (Reardon, 1998, str. 53). „Uče promatranjem u prirodnim komunikacijskim situacijama“ (Reardon, 1998, str. 53).

6.1.1. Oponašanje

„Roditelj koji je vidio kako dijete kori lutku na isti način kako je i samo bilo ukoreno od roditelja, shvatit će da je oponašanje – nasljedovanje opaženog ponašanja – jedan od putova učenja komuniciranja“ (Reardon, 1998, str. 53). Na taj način djeca „uče što će reći, ali i kako to reći osobama različita statusa, dobi i spola“ (Reardon, 1998, str. 53). Oslanjajući se na Ruth Anne Clark Reardon navodi da „mala djeca glasno oponašaju da bi tako vježbala govor, jer još ne mogu vježbati u sebi“ (Reardon, 1998, str. 53). „Interakcije su roditelja i novorođenčeta kratke i povremene, a i u njih su vidljive uzajamna pozornost, spremnost na uzajamno reagiranje, „uzimanje riječi“ te istodobnost ili sinkronija signala“ (Clark, 1977; prema Reardon, 1998, str. 54).

6.1.2. Proširivanje i ispravljanje

Pod proširivanjem i ispravljanjem podrazumijevamo način na koji djeca ponavljaju svoje izjave i njihovo ispravnije formuliranje (Reardon, 1998, str. 54). Kada mala djeca izgovore neke rečenice te rečenice obično nemaju nekog velikog smisla i gramatički nisu točna. Stoga, roditelj je taj koji dopunjava dječju rečenicu uz malo proširenje pomoću glagola, veznika i prijedloga te ju izgovara na glas. Dijete tada pažljivo sluša što mu roditelj govori i ponavlja ju.

6.1.3. Kategorizacija

Način na koji „roditelj može ubrzati komunikacijski razvitak svoje djece sastoji se u kategorizaciji, to jest svrstavanju više predmeta pod zajedničku kategoriju“ (Reardon, 1998, str. 54). Primjenjujući ove načine razvijanja dječje komunikacije roditelji pomažu djeci da s vremenom postanu „uspješni komunikatori na interpersonalnoj razini“ (Reardon, 1998, str. 55). Djeca će u vrtiću raditi određene stvari, na primjer crtati određene predmete, slušati glazbu i slično. Roditelji će ih upitati što su radili i oni će reći da su crtali lavove, konje, dupine i na taj način roditelj će kategorizirati riječi koje je dijete reklo pod „životinje“ i pomoći će djetetu da razvije svoju komunikaciju.

6.2. Utjecaj obitelji na razvoj komuniciranja

Dijete svoje prve godine života provodi u krugu obitelji, „stoga obiteljski komunikacijski obrasci duboko djeluju na razvitak dječje komunikacije“ (Reardon, 1998, str. 60). Postoje obitelji sa zatvorenom i krutom komunikacijom, gdje se pravila uglavnom nameću i provode kruto (Reardon, 1998, str. 60). U takvoj obitelji članovi nisu samostalni i slobodni u ponašanju, te taj način guši kreativnost misli i akcije njezinih članova (Reardon, 1998, str. 60). Obitelji sa otvorenom komunikacijom pomažu djetetu na samostalno zaključivanje te dijete na taj način postaje svjesno da postoji više od jednog načina rješavanja problema (Reardon, 1998, str. 61). „Obitelj sa zatvorenom komunikacijom dovodi do komunikacijske kratkovidnosti – uvjerenja da

postoji samo jedan način rješavanja nekog problema, i ako taj ne uspije, ne može uspjeti ništa drugo“ (Reardon, 1998, str. 61). Također, jedan od važnijih problema obitelji sa zatvorenom komunikacijom je potiskivanje izražavanja osjećaja, te se oni nastoje potisnuti s izjavama kao što su „Već si velik“ ili „Ne budi mekušac“ (Reardon, 1998, str. 61). Prednosti otvorene komunikacije u obitelji je da se odluke donose na temelju rasprave, te da se osjećaji ne potiskuju prije nego se potraže njihovi razlozi (Reardon, 1998, str. 61).

6.3. Utjecaj spolnih razlika na razvoj komuniciranja

„Dok je spol naslijeđen, ponašanja koja su s time vezana vjerojatno se moraju naučiti“ (Reardon, 1998, str. 66). „Drugim riječima, dijete se rađa kao dječak ili djevojčica, ali ponašanja u skladu s društvenim očekivanjima prema djetetu svoga spola tek mora usvojiti u procesu socijalizacije“ (Reardon, 1998, str. 66) (slika 6). Jedan od načina na koji roditelji mogu izbjeći zamku spolnih stereotipa sastoji se u razvijanju osjetljivosti prema vlastitim spolnim sklonostima (Reardon, 1998, str. 66).

Slika 6: Komunikacija među dječacima i djevojčicama

(https://www.google.com/search?client=firefox-b-ab&biw=1366&bih=654&tbm=isch&sa=1&ei=RsWPW7rzKYXdwALh7ryQBw&q=komunikacija+djeca+vr%C5%A1njaci&oq=komunikacija+djeca+vr%C5%A1njaci&gs_l=img.3...12460.16432.0.16838.21.20.1.0.0.0.135.1961.5j13.18.0....0...1c.1.64.img..2.3.324...0i24k1.0.XG11UWwulLk#imgrc=Sd04mFkie0Y6JM:)

6.4. Utjecaj emocija na razvoj komuniciranja

U ovom dijelu Reardon se osvrće na Zajonc i Buck koji smatraju da „suvremena teorija i istraživanja pokazuju da su osjećaji jednako važni za interpersonalnu komunikaciju i persuaziju koliko i kognicija“ (Zajonc, 1980, Buck, 1984; prema Reardon, 1998, str. 67). „Dijete se susreće s mnoštvom subjektivnih osjećaja, osjećajnih ponašanja i izjava o osjećajima drugih, a također doživljava i povratne informacije u povodu vlastitih osjećajnih ponašanja“ (Buck, 1984; prema Reardon, 1998, str. 67). S vremenom je jako važno da djeca nauče kontrolirati svoje osjećaje, a smatra se i da je od neverbalnih kanala najlakše kontrolirati lice (Reardon, 1998, str. 68). Tijekom vremena možemo vidjeti kako starija djeca bolje kontroliraju izrazima lica, ali i bolje otkrivaju varanje (Reardon, 1998, str. 68).

6.5. Utjecaj igre na razvoj komuniciranja

Postoji puno definicija koje navode što je to igra, ali jedna od njih, koju navodi Huizinga (1992; prema Šego, 2009, str. 130) je ta da je igra „djelatnost koja se odvija u razrađenim vremenskim, prostornim i smislenim granicama, u jednom vidljivom redu, prema dobrovoljno prihvaćenim pravilima, te izvan područja materijalne nužde ili korisnosti“. Također, navodi se da je igra vrlo važna za malu djecu jer im „pomaže naučiti nove ideje i pretvoriti ih u praksu, uklopiti se u društvo te svladati emocionalne probleme, posebno u maštovitim igrama poput igre mame i tate s lutkama“ (Britton, 2000; prema Šego, 2009, str. 130). „Igre također pomažu društvenom razvoju, jer obično uključuju izmjenjivanje, suradnju s drugima i snalaženje u različitim situacijama“ (Britton, 2000; prema Šego, 2009, str. 130). Šego (2009, str 131) navodi da je „učenje kroz igru prirodna čovjekova aktivnost određena pravilima, (...) potiče divergentno mišljenje te pruža zadovoljstvo“. „Igra omogućuje potaknuti djetetovu maštu, razvijati fantazijsko mišljenje i komunikaciju“ (Šego, 2009, str. 131). Kako bi se razvila sama komunikacija dijete treba razviti sposobnost slušanja i govorenja.

„Sposobnost slušanja razvija se već u majčinoj utrobi gdje je dijete izloženo različitim zvukovima“, ali nakon rođenja dijete treba svaki dan voditi u šetnju, u trgovinu, puštati mu glazbu kako bi dijete steklo iskustvo slušanja (Šego, 2009, str. 131). Od iznimne je važnosti djetetu omogućiti poticajnu okolinu koja će kvalitetno djelovati na razvoj njegovih sposobnosti.

Kod razvoja sposobnosti govorenja dijete prvo treba svladati vještinu izgovora glasova i slogova, gdje se služi oponašanjem. „Djeca okružena riječima gotovo uvijek potpuno progovore prije nego što navrše tri godine. Djeca s kojom se malo razgovara, mogu imati problema u svladavanju govora“ (Silberg, 2006; prema Šego, 2009, str. 135). Šego (2009, str. 135) navodi da su „igre poticanja izgovora glasova i slogova usko povezane s igrama koje potiču slušanje te s onima za razvoj motorike“.

7. ČETIRI RAZDOBLJA KOMUNIKACIJSKOG RAZVITKA

7.1. Sensorimotorno razdoblje

Osvrćući se na Piageta ovo razdoblje obuhvaća djecu od rođenja do druge godine života (Reardon, 1998, str. 56). Reardon se osvrće na Piageta koji navodi da je prva faza djetetova razvoja sensorimotorno razdoblje inteligencije, te da se „u tom razdoblju djeca trude shvatiti svoju okolinu manipulirajući njome na fizički način“ (Reardon, 1998, str. 56). Također navodi da „djeca u prvom redu otkrivaju da se svijet sastoji od izdvojenih predmeta, ljudi i aktivnosti, i da svijet nije kaos osjeta, kakav im se pričinja“ (Reardon, 1998, str. 56). U ovom razdoblju djeca uče govoriti i postupno uče da predmeti, ljudi i događaji imaju imena (Reardon, 1998, str. 56).

7.2. Predoperacijsko razdoblje

U ovom dijelu, prema Piagetu, Reardon navodi da ovdje spadaju djeca „između dvije i sedam godina“, te da „u tim godinama dijete počinje primjenjivati simbole (...) počinje svladavati vještinu postavljanja pitanja“ što za većinu roditelja predstavlja određenu muku, a za samo dijete predstavlja čest način komuniciranja (Reardon, 1998, str. 57). „Kada jedanput nauče postavljati pitanja, više ne moraju čekati neki događaj da bi ga mogla aktivno istraživati“ (Reardon, 1998, str. 57). Tijekom ovog razdoblja „odrasli bombardiraju djecu raznim pravilima“, govore im što je ispravno, a što nije, ali „još uvijek samo oponašaju ono što vide kod starije djece i odraslih“ (Reardon, 1998, str. 57).

7.3. Razdoblje konkretnih operacija

U svojoj knjizi *Interpersonalna komunikacija*, u ovom dijelu, Reardon se opet osvrće na Piageta koji navodi da ovdje spadaju djeca između sedam i jedanaest godina (Reardon, 1998, str. 58). Tijekom „razdoblja konkretnih operacija djeca već počinju surađivati s drugima, ali sudjeluju i u razvijanju apstraktnih misli“ (Reardon, 1998, str. 58). Također, prema Piagetu, Reardon navodi da djeca „pristaju na pridržavanje pravila, doduše, samo nakratko. Pritom nisu sklona njihovim promjenama, iako znaju da ih je moguće mijenjati“ (Reardon, 1998, str. 58).

7.4. Razdoblje formalnih operacija

„Za četvrtu fazu, razdoblje formalnih operacija, značajna je sposobnost baratanja hipotetskim i apstraktnim objektima i situacijama (dob između jedanaeste i petnaeste godine)“ (Reardon, 1998, str. 58). U ovoj fazi djeca počinju shvaćati da pravila igre nisu nešto nedodirljivo, nego da su one rezultat slobodne odluke (Reardon, 1998, str. 58). Tijekom razdoblja formalnih operacija djeca smatraju da moraju poštovati pravila samo dok postoji opće slaganje, a ako nema takvog slaganja počinju ih mijenjati (Reardon, 1998, str. 58). „Suprotstavljajući vlastita mišljenja mišljenjima drugih, starije dijete otkriva granice između sebe i drugih, ali se istodobno uči razumijevanju drugih“ (Reardon, 1998, str. 58). Otkrivanjem da „pravila nisu nedodirljive, izvana nametnute norme, nego kreacije ljudi koji ih zatim sami primjenjuju, dijete spoznaje da su mnoge dotad tabuizirane teme zapravo otvorene za raspravu (Reardon, 1998, str. 59).

ZAKLJUČAK

Ovim radom željelo se opisati kakva je interpersonalna komunikacija u predškolskoj dobi, kako djeca komuniciraju međusobno, kako komuniciraju sa stručnim djelatnicima te kako stručni djelatnici komuniciraju međusobno. Danas je komunikacija jako važna i neizostavan je dio našeg svakodnevnog života. Odrasli, ali i djeca najčešće komuniciraju sa ljudima koje smatraju slične sebi. Predškolsko razdoblje je vrijeme u kojem većina djece najviše vremena provede u vrtiću. To je mjesto u kojem oni sazrijevaju i uče o daljnjim životnim potrebama. Vidljivo je da postoje različiti oblici komunikacije i načini na koje djeca uče komunicirati. Ovisno o djetetu predškolske dobi, dijete će svoje potrebe, želje ili nezadovoljstva iskazati verbalnim ili neverbalnim načinom komunikacije. Načini na koji odgojitelji postupaju i komuniciraju s djecom uvelike utječu na to kako će djeca komunicirati, jer djeca komuniciraju oponašanjem, proširivanjem itd. Odgojitelj je osoba koja treba biti kreativna, zabavna i mora neprestano komunicirati s djecom te ih poticati na igru. Veliku ulogu u razvoju djetetove komunikacije ima i obitelj, jer je ona temelj razvoja djetetove komunikacije i dijete najviše opaža i oponaša svoje roditelje i sebi bliske osobe. Interpersonalna komunikacija podrazumijeva sve oblike komunikacije između djece i odraslih. Dječja igra, spontano ponašanje ili formalni sastanci sve su to oblici interpersonalne komunikacije. Također, ona može biti dobra i loša. Dobra interpersonalna komunikacija vidljiva je u međusobnom poštivanju osoba koje vode komunikaciju, ne prekidanju dok druga osoba priča, dok je loša komunikacija vidljiva već u samom tonu govora, nepoštivanju druge osobe i slično. Djeca su jako osjetljiva na kritiziranje ili optuživanje od strane odrasle osobe, pa čak i to dovodi do loše komunikacije. Kroz komunikaciju dijete izražava misli i osjećaje i na taj način se socijalizira. Smatram da je najbolji način da roditelji nešto nauče djecu, igra. Djeca kroz igru spontano uče upoznati svijet oko sebe, uče govoriti i na taj način i komunicirati. U novija vremena sve više se pojavljuju i poremećaji u govoru i komuniciranju, a to može proizaći iz neprimjerenih televizijskih sadržaja, ali i samom djetetovom okruženju u kojem svakodnevno boravi. Jedna od najvažnijih komunikacija u vrtiću je komunikacija među vršnjacima. Njihova komunikacija najčešće je iskrena i spontana i proizlazi iz njihove zajedničke igre ili aktivnosti. Međutim, može se reći da i tu ima razlike, jer se zna da je razlika u komunikaciji

između djevojčice i djevojčice drugačija nego između dječaka i dječaka. Na razvoj komunikacije, kod djece utječu i emocije. Dijete će tada najprije svoje nezadovoljstvo ili ljutnju prikazati izrazom lica, kao neverbalnu komunikaciju. Starija djeca će za razliku od mlađe bolje prikriti izraz lica, ali i tada treba pristupiti tom djetetu. Jako je važno komunicirati s djecom jer djeca slušajući i oponašajući razvijaju svoj govor i svoju komunikaciju. Još dok su u majčinoj utrobi, majke pričaju svojoj djeci i na taj način pozitivno djeluju na cjelokupan razvoj djeteta. Dobro razvijene govorne sposobnosti djeteta uvelike pomažu u daljnjim životnim potrebama, a jedna od njih, možda i najvažnija je komunikacija s drugim ljudima.

Stoga smatram da je interpersonalna komunikacija djece s odraslima jako bitna, jer ona utječe na cjelokupan djetetov razvoj. Također, pomaže djetetu da razvije svoje govorne kompetencije i da nauči komunicirati s drugima.

LITERATURA

Ferić, M., Žižak, A. (2004). Komunikacija u obitelji – percepcija djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 40 (1), 25-38

Fox, R. (2006). *Poslovna komunikacija – drugo dopunjeno izdanje*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada/Pučko otvoreno učilište.

Hrbenić, S. (2015). Predškolsko razdoblje. Preuzeto s <https://prezi.com/brkazzarv8pr/predskolsko-razdoblje/> (20.07.2018.)

Miljković, D., Rijavec, M. (2002). *Komuniciranje u organizaciji*. Zagreb: IEP.

Mlinarević, V. (2000.). Igra – učenje u socijalnim interakcijama. *Učiti zajedno s djecom – učiti*. E. Slunjski (Ur.), Čakovec – dječji vrtić; Visoka učiteljska škola.

Pribela-Hodap, S. (2014). Poticanje kognitivnog razvoja u jasličkoj dobi. Preuzeto s <http://www.roda.hr/portal/djeca/gegavci/poticanje-kognitivnog-razvoja-u-jaslickoj-dobi.html> (15.07.2018.)

Reardon, K.K. (1998). *Interpersonalna komunikacija: gdje se misli susreću*. Zagreb: Alineja.

Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149.

Žižak, A., Vizek Vidović, V., Ajduković, M. (2012). *Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu*. Zagreb: ERF.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI ZAVRŠNOG RADA
IZJAVA

Ja, dolje potpisana, Ivanka Jurakić, ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojeg vlastitog rada te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojeg necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava.

Studentica: _____

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, datum _____

Ime i prezime

Potpis
